

6 Калиев Г.А., Сабирова А.И. Развитие пастбищного животноводства в Казахстане // Проблемы агрорынка. - 2016. - №1. - С.7-14.

7 Есполов Т.И. АПК Казахстана: глобализация и инновация. - Алматы, 2012. - 436с.

8 Семина Л.А., Санду И.С. Развитие инвестиционно-инновационной деятельности в аграрном секторе. - Барнаул: АлтГУ, 2013. - 208с.

Spisok literatury

1 Fedonina O.V., Erochkina N.V. Co-vershenstvovanie upravleniya innovacionnoj dejatel'nost'ju kak uslovie ustojchivogo razvitiya agrarnogo sektora jekonomiki // Fundamental'nye issledovanija. - 2015. - № 7-1. - S.212-216.

2 Hodos D.V., Ivanov S.G. Ustojchivoe funkcionirovanie APK kak fundament razvitiya regional'noj jekonomiki // Rossijskoe predprinimatel'stvo. - 2013. - №21(243). - S.22-32.

3 Bjulleten' Komiteta po statistike MNJE RK «Ob innovacionnoj dejatel'nosti predpriyatij v Respublike Kazahstan». - Astana, 2016. - 44s.

4 Kaskarbaev ZH.A. Cberegajuvie sistemy zemledelija i diversifikacija rastenievodstva kak osnova ustojchivosti sel'skogo hozjajstva Kazahstana // Obrazovanie, nauka i proizvodstvo. - 2014. - №2. - S.91-94.

5 Grigoruk V.V. JEkonomicheskie i social'nye problemy proizvoditelej i potrebitelej organicheskogo prodovol'stvija // Problemy agropyinka. - 2017. - №3. - S.7-12.

6 Kaliev G.A., Sabirova A.I. Razvitie pastbiwnogo zhivotnovodstva v Kazahstane // Problemy agropyinka. - 2016. - №1. - S.7-14.

7 Espolov T.I. APK Kazahstana: globalizacija i innovacija. - Almaty, 2012. - 436s.

8 Semina L.A., Sandu I.S. Razvitie investicionno-innovacionnoj dejatel'nosti v agrarnom sektore. - Barnaul: AltGU, 2013. - 208s.

FTAMP 68.75.25

ӨОЖ 631.1

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫНЫҢ ӨСІМДІК ШАРУАШЫЛЫҒЫН ӘРТАРАПТАНДЫРУ

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ В РАСТЕНИЕВОДСТВЕ АЛМАТИНСКОЙ ОБЛАСТИ

DIVERSIFICATION IN CROP PRODUCTION IN ALMATY REGION

Ч.Ү. ӘКІМБЕКОВА

э.ғ.д., доцент

Қазақ агроөнеркәсіп кешені экономикасы және ауылдық аумақтарды дамыту ғылыми-зерттеу институты

Ч.У. АКИМБЕКОВА

д.э.н., доцент

Казахский научно-исследовательский институт экономики АПК и развития сельских территорий

Ch.U. AKIMBEKOVA

Dr.E.Sc., Associated Professor

Kazakh research institute for economics of agro-industrial complex and rural territories development

Аңдатпа. Қазақстандағы органикалық ауыл шаруашылығын дамыту мәселелері зерттелген. Органикалық өсімдік шаруашылығын әртараптандыру өндірістің салалық құрылымын өзгерту бағытындағы ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер қызметінің ауқымын кеңейту, нарық конъюктурасына сәйкес технологиялық, биологиялық және техникалық жетістіктер негізінде өгіс алқаптарының және дақылдар арасындағы жалпы алымның арақатынасы түрінде ұсынылған. Алматы облысының ауыл шаруашылығы жерлерін индустриялық (қарқынды) пайдаланудың экономикалық және экологиялық салдарлары талданды. Топырақтың ластануы мен тозуы, топырақ құнарлылығын жоғалту нәтижесінде олардың сапалық жай-күйіне баға берілді және ауыл шаруашылығының жер-ресурстық әлеуетін сақтау

Abstract. The problems of the development of organic agriculture in Kazakhstan are investigated. Diversification of organic crop production is presented in the form of expanding the scale of activities of agricultural producers in the direction of changing the sectoral structure of production, the ratio of sown areas and the total harvest between crops based on technological, biological and technical achievements in accordance with market conditions. Economic and environmental consequences of industrial (intensive) use of agricultural land of Almaty region were analyzed. The assessment of soil quality as a result of their pollution and degradation, loss of soil fertility and proposals on conservation of land and resource potential of agriculture are presented. The prerequisites of regional development of production and organic agriculture market are determined. The possibilities of organic diversification of crop production are considered based on the example of farms that grow alternative types of crops with a focus on production of environmentally friendly products. The comparative characteristic of economic efficiency of costs and incomes of producers according to traditional and organic methods of growing vegetables is presented. It was revealed that there are opportunities in the region to solve priority environmental problems, the main thing is to prevent the deterioration of the ecological situation, land quality, change in their structure, which leads to a decrease in profitability of agricultural labor and migration of the rural population.

Keywords: agriculture, diversification, soil fertility, land degradation, intensive farming, private farms, organic products, profits.

ның бірі — органикалық ауыл шаруашылығы. Қазақ-станда органикалық өндірісті дамыту үшін қажетті саяси, экономикалық және экологиялық алғышарттар

бар. Ең алдымен, бұл Қазақстан Республикасы Президентінің Жолдауы, онда ол экологиялық таза ауыл шаруашылық өнімдерін дамыту қажеттілігін бірнеше рет атап өтті. «Елде 90% жер химиялық заттармен ластанбайды. Сондықтан бүкіл әлемде сұранысқа ие таза органикалық ауыл шаруашылығы өнімдерін өсіруге болады. Әлемде азық-түлікке деген сұраныс 2050 жылға қарай 40% артады. «Жасыл экономика» өнеркәсіптік революцияның негізі болады ... » [1]. Жер ресурстарының әлеуеті және басқа қолайлы табиғи факторлар Қазақстанға Орта Азияда органикалық өнімдер өндіруде көшбасшы болу мүмкіндігін береді. Қазіргі уақытта фермерлер ауыл шаруашылығының органикалық өнімдерін шығарады. Арнайы шаруашылықтардың мысалдары органикалық өнімдерді өндіруде экспорттың жоғары тиімділігін көрсетті: зығырдың кірістілігі дәстүрлі және бидайдан 2,5 есе жоғары [2].

Табиғи ортаны сақтау және халықтың денсаулығын жақсарту мақсатында Қазақстандағы ауыл шаруашылығын дамытудың еріксіз бағыты оны жасылдандыру болып табылады, ол тамақ өнімдерін өндіру технологиясын органикалық әртараптандыру арқылы мүмкін болады.

Органикалық ауыл шаруашылығын дамыту перспективаларын ерекше атап өткен кезде, ол ауыл шаруашылық өндірісінің қолданыстағы неоклассикалық өнеркәсіптік жүйесіне қарсы болмауы керек. Халықтың қазіргі заманғы азық-түлікпен қамтамасыз етілуіне байланысты ауыл шаруашылығының екі түрінің синтезі немесе теңгерімді дамуы әрдайым қажет болады.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Зерттеу ғылыми әдістердің комбинациясы бойынша жүргізілді. Өсімдік шаруашылығын әртараптандыруды анықтайтын теориялық және әдіснамалық аспектілерді және әдіснамалық тәсілдерді жариялауда қолданылатын дерексіз-логикалық әдіс. Монографиялық зерттеу әдістемесі Алматы облысының агроформаларын зерттеуде пайдаланылады, олар ауыл шаруашылығының органикалық жүйесіне көшуді қалайды. Салыстырмалы талдау әдісі дәстүрлі және органикалық технологияларды қолдану арқылы өндіріс қатынасын есептеу кезінде қолданылады. Аграрлық секторда әртараптандыру ауыл шаруашылық тауар өндірушілерінің салалық құрылымын өзгерту (өсімдік шаруашылығы – мал шаруашылығы – қызметтер), егістік және жалпы егін жинау, мал шаруашылығы өнімдерінің түрлері бойынша мал шару-

ашылығы өнімдерінің технологиялық, биологиялық және техникалық нарық жағдайына сәйкес жетістіктер. Алматы облысындағы өсімдік шаруашылығын әртараптандыру бойынша зерттеулердің мақсаттарына сәйкес, ауыл шаруашылық өнімдерінің альтернативті түрлерімен, соның ішінде органикалық әртараптандыру процестері – технологиядағы өзгерістер, ауыл шаруашылығы дақылдарының егіс алқаптарының құрылымы, жалпы кірістілік, өндірістік шығындар, өндірушілер табысының болашағы зор экологиялық (органикалық) және т.б.

Нәтижелер және оларды талқылау.

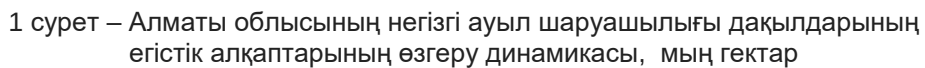
Алматы облысы органикалық ауыл шаруашылығын кең ауқымды дамыту үшін табиғи әлеуетке ие. Ол елеулі өндірістік және экономикалық әлеуеті бар оңтүстік макроөңірге жатады. Облыстың қолайлы табиғи-климаттық аймағында орналасуы, құнарлы жер мен су ресурстарының болуы, оның аумағы бойынша көлік дәліздерін өтуі, сондай-ақ басқа елдердің аумақтарына жақындау қазіргі мамандықты анықтайды.

Алматы облысында органикалық өнімдерді өндіру үшін қолайлы экологиялық таза ауыл шаруашылығы жерлерінің үлкен алаңдары бар. Агроөнеркәсіптік кешеннің өнеркәсіптік және тау-кен өнеркәсібі, радионуклидтер, химиялық заттар мен химиялық заттардың әсерінен 500 мың гектардан сәл ғана асты. Жердің қалған бөлігі стандарттар мен талаптарға сәйкес келетін органикалық өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығы үшін жарамды болып келеді. Алайда, органикалық өнімдерді өндіру және сату саласындағы нақты жетістіктер өте қарапайым. Болашақта қолданыстағы мамандандыруды есепке ала отырып, облыс ауыл шаруашылық өндірісін қарқындатуға және оның өнімдерін терең өңдеуге бағытталған республиканың ірі агроөнеркәсіптік базасы бола алады.

2011-2017 жылдарға арналған егістіктерді әртараптандыруды талдау, облыста дақылдардың құрамында және егістік құрылымында едәуір өзгерістер болғанын көрсетті: егістік алқап жерлердің айналымына тарту есебінен 4,3%-ға өсті; егістік алқаптары – 16,1 мың гектарға, оның ішінде суарылатын жерлер 14,7 мың гектарға ұлғайды. 2007 жылдан бастап облыста егістік жерлерде (37 мың гектарға жуық) пайдалануға жарамды жақсы және орташа сапалы топырақты жерлер бар. Алматының агломерациясының аумақтық дамуының аймақаралық схемасын болжау кезеңінде (2030 ж.) жүзеге асыру шеңберінде жер учаскелерін тартуға және ауыл шаруашы-

астықты 16,5 мың гектарға қысқартуға байланысты майлы дақылдар 21,3%, картоп 10,2%, ашық көкөніс 15,8%. Мал шаруашылығын дамыту жемдік дақылдардың егістік алқабының 13%-ға өсуін талап етті (1 сурет) [4].

(1 сурет) [4].

Жоғары қоректік қасиеттеріне байланысты, ол малдың жасыл жемі, шөбі немесе малдың сүрлем ретінде пайдаланылады. Майлы тағамдық, майын басқаннан кейін алынған торт - мал мен құс үшін керемет азық. Қарастырылып отырған кезеңде облыстағы егістік алқаптары 15,6%-ға өсті.

Дәстүрлі мәдениеттермен бірге, жаңбырлы аймақта, көктемгі арпа және сұлы – ең ықтимал дақылдар, дәнді дақылдардан соя және сафлор. Азық-түлік базасын нығайтуға және шоғырланған жемде мал өсіру қажеттілігіне байланысты арпа көлемі 51,7 мың га өсті, ал олардың егіс құрылымындағы үлесі 19%-дан 23,7%-ға дейін өсті.

Алматы облысындағы егіс алқаптарының динамикасын талдап, абсолюттік және салыстырмалы көрсеткіштердің қалыпты өсуін атап өтуге болады. 2007-2011 жылдардағы орташа жылдық кірістілікті салыстыру және 2012-2017 жж. оның тұрақты өсімін көрсетеді: барлық фермерлік шаруашылықтарда астық 3,1 ц/га (13%), майлы дақылдар – 3,3 ц/га (25,4%), картоп – 15,6 (9,5% , көкөніс ашық алаңы – 135,1 ц/га (68 есе) (1 кесте).

Әрбір егіннің кірістілігінің едәуір ұлғаюы қолданылатын тыңайтқыштардың мөлшерінің өзгеруімен түсіндіріледі, оны пайдалану жоғары экономикалық тиімділікпен сипатталады. 2017 жылы органикалық тыңайтқыштарды қолдану ауданы 10,8 мың гектарды құрайды. Жоғарыда келтірілген

Аграрная политика: механизм реализации

факторлармен қатар, ауыл шаруашылық дақылдарының өнімділігі басқа да агротехникалық іс-шаралардың: жерді өңдеудің сапасы мен әдістеріне, егін егу бағытында егістің орналасуына, егінді күтіп-ұстау әдістері мен мерзіміне, өсімдіктерді қорғаудың биологиялық және химиялық құралдарын, өсімдік сорттарын, лимингті және

топырақты гипсті. Өріс өнімділігін арттырудың маңызды қорларының бірі – бұршақ дақылдары мен көпжылдық шөптерді кеңейту. Олар жиналғаннан кейін 30-70 тамыр мен өсімдік қалдықтары 60-140 кг азот, 20-30 кг фосфор және 25-70 кг калий бар топырақта қалды [6].

2 сурет – Алматы облысындағы соя бұршақтарының егіс алқабының, жалпы түсімінің және өнімділігінің өзгеру динамикасы, 2017 ж.

1 кесте – Алматы облысының негізгі ауыл шаруашылығы дақылдарының орташа жылдық түсімділігін талдау

Дақылдар	Орташа жылдық мәндер, ц/га		Арақатынасы 2012-2017 2007-2011 жылдарға, %
	2007-2011 жж. кезеңінде	2012-2017 жж. кезеңінде	
Дәнді және бұршақты дақылдар	23,2	26,3	13,0
Майлы дақылдар	13,0	16,3	25,4
Картоп	164,3	179,9	9,5
Ашық далалық көкөністер	23,2	158,3	684,2

Ескерту: Алматы облысы 2011-2017 жылдары «Ауыл шаруашылығы дақылдарының жалпы өнімі» статистикалық бюллетень деректері негізінде есептелген

Зерттеулер баламалы және жоғары тиімді ауыл шаруашылық дақылдарын енгізу әртүрлі ауыл шаруашылық өнімдерін өндіру арқылы нарықтағы саланың тұрақтылығы мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін табиғи және биологиялық әлеуетін ұтымды пайдалануға мүмкіндік берді. Өнеркәсіпті әртараптандыру бойынша қабылданған шаралар өсімдік шаруашылығы өнімдерін өндірудің алғышарттарын (53,9%), мал шаруашылығының азық базасын нығайтуды (51%) құрады. Дәнді-бұршақты (70,9%) және майлы дақылдар (2,6 есе) өндірісін ұлғайту құрама жем өнеркәсібі үшін шикізат базасын қамтамасыз етті.

Өсімдік шаруашылығының негізгі өндірушілері шаруа қожалықтары, соның ішінде жеке кәсіпкерлер, олар барлық егістіктің 74%-ын өсіреді. 2017 жылы Алматы облысында 165,2 млрд. теңгеге өсімдік шару-

ашылығы өндірісі жүргізілді, бұл ауыл шаруашылығының жалпы өнімінің 50%-нан астамын құрайды. Мысалы, облыстың көптеген аудандарында көкөністер өсіріледі, бірақ олардың тауар өндірісі негізінен Еңбекшіқазақ, Іле, Қарасай, Талғар, Ескелді суармалы егістік ауылдары мен Алматы қаласының мегаполисінің (Қапшағай, Талғар) маңындағы аудандарында орналасқан шаруа және фермерлік шаруашылықтарда шоғырланған. 2017 жылы шаруашылықтар мен фермерлік шаруашылықтардағы бұл аумақтар көкөністердің 2/3 бөлігін құрайды. Еңбекшіқазақ және Іле аудандарында шаруа қожалықтары жалпы өсімін 68%, Ескелдіде 51% құрады.

Сонымен қатар, өндірістің жалпы көлемінде жеке үлес қосалқы шаруашылықтар өндіретін бәсекеге қабілетсіз төмен сапалы өнімнің жоғары үлесі бар екенін

Ауыл шаруашылығы өнімдеріне сұраныстың артуы және еліміздің ірі өңірлік тұтыну нарығының аумақтық жақындығы бойынша Алматы қаласы маңызды рөл атқарады. Алматы айналасындағы азық-түлік белдеуін дамыту салалық жобасы қазіргі заманғы азық-түлік және сүт кешендерін, өңдеу кәсіпорындарының желісін дамытуды, жылыжай кешендерін, жеміс-көкөніс қоймаларын салуды, бақшалар мен жүзімдіктерді салуды қарастырады [7]. Қаланың тұрғындары бір жылда шамамен 2,5 млрд. доллар тұратын азық-түлікті ғана пайдаланады. Алматы облысы бұл азық-түлік көлемін тек 40%-ға, ал қалған бөлігі импортқа немесе еліміздің басқа өңірлерінен жеткізуге тиесілі. Облыста көлікпен қамтамасыз етудің жоғары деңгейі және, тиісінше, ауыл шаруашылық өнімдерінің

Аграрная политика: механизм реализации

түпкілікті бағасында салыстырмалы түрде | төмен көлік құрауышы бар.
2-кесте – Қызанақтарды өсіруге жұмсалған шығындар мен табыстардың экономикалық тиімділігінің салыстырмалы сипаттамасы

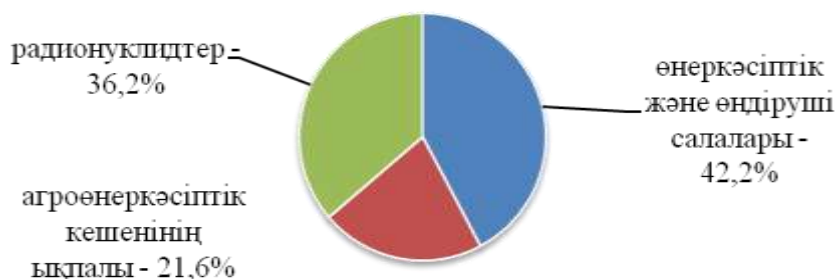
Көрсеткіш	Өлшем бірлігі	Ашық жерлерде дәстүрлі әдіспен өсіп келе жатқан қызанақ (1 га)	Өндірістің органикалық әдісімен (өтпелі кезең) жылыжайдағы қызанақты өсіру (0,02 га)	Айырмашылық (+,-)
Табыс	теңге	2 000 000	1 050 000	950 000
Көлемі	кг	25 000	3 500	21 500
Баға	теңге	80	300	-220
Шығындар	теңге	848 100	281 913	566 187
Көшу кезеңі	теңге	112 800	31 415	81 385
Өрісті дайындау	теңге	25 000		25 000
Ауылда отырғызу	теңге	38 000	-	38 000
Өсімдіктерге күтім жасау	теңге	61 800	-	61 800
Минералды тыңайтқыштар мен пестицидтер	теңге	86700	-	86 700
Астық жинау	теңге	507 800	84 000	423 800
Топырақ дайындау	теңге		4 000	-4 000
Өсімдіктерді отырғызу	теңге		4 000	-4 000
Өсімдіктерді күту	теңге		36 450	-36 450
Салықтар	теңге	16 000		16 000
Амортизация	теңге		122 047	-122 047
Пайда	теңге	1 151 900	768 087	383 813
Өнімділік	кг	25 000	3 500	21 500
1 кг өнімнің өзіндік құны	теңге	33,9	80,5	-47
Өндіріс тиімділігі	%	58	71	-13

Ескерту: «Шелек фермерлері» шаруа қожалықтарының және Еңбекшіқазақ ауданының жергілікті қоғамдастық қорының деректері негізінде есептелген, 2017 ж.

Алайда өңірде жердің бүлінуіне, топырақтың ластануына және топырақтың құнарлылығына, топырақтың құнарлылығын жоғалтуға байланысты ауыл шаруашылығының жер және ресурстық әлеуетін сақтаудың күрделі проблемалары бар. Ағымдағы экономикалық жағдайда ауыл шаруашылық жерлерін сақтау мәселесі өте маңызды өнімді аудандар азаяды, олардың сапасы тиімсіз пайдалану және тиімсіз қайта бөлу нәтижесінде нашарлайды.

Үлкен аумақтардағы топырақтардың сапалық жағдайы олардың құнарлылығына

теріс әсер ететін белгілердің болуымен қиындатады. 2017 жылы Алматы облысындағы бұзылған жерлердің жалпы ауданы 12885,4 мың гектар (немесе ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің 81,3%) құрады, оның ішінде егістік жерлер – 489,3 мың гектар (45,7%). Мұндай жерлердің 42,2% өнеркәсіптік және өндіруші салалары, 21,6% агроөнеркәсіптік кешенінің ықпалымен, 36,2% радионуклидтер әсерін тигізді (3 сурет) [8].

3 сурет – Алматы облысы Ауыл шаруашылығы алқаптарының ластанған алаңының құрылымы, 2017 ж.

Қазақстан Республикасының Жер ресурстарын басқару жөніндегі комитеті бойынша Алматы облысында 3481,2 мың гектар (немесе 22%) ауыл шаруашылық мақсатындағы жердің әртүрлі дәрежедегі тұздылығына байланысты 5767,9 (36,4%) эрозияға ұшырады, оның ішінде 815,5 мың гектар жерді су эрозиясы және 4952,4 мың гектар жер дефляцияға ұшырап, 199,7 (1,3%) мың гектарға ылғалданған. Облыста 50 млн. тоннадан астам түрлі қалдықтар жинақталған. Гидрологиялық режимнің өзгеруі нәтижесінде өзендер мен көлдердің төгілуіне тұздану тән. Бұл жағдайдың себептері ауыл шаруашылығы өндірісінің әдістерін жеткіліксіз тарату, ауыл шаруашылық алқаптарының табиғи әлеуетін сақтау және оларды бір уақытта пайдаланудың жоғары тиімділігін қамтамасыз ету болып табылады.

Мұнда жердің тозуы ауылдағы табысы төмен шаруа қожалықтарына айтарлықтай әсер етеді. Төлем қабілетсіз жер пайдаланушылар жер ресурстарын олардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін, агротехникалық нормаларға (моно-мәдениет, минералды тыңайтқыштарды пайдаланудың төмен деңгейі, тиімсіз өңдеу және т.б.), егістік жерлердің өнімділігін нашарлатады. Ауыл шаруашылық дақылдарын өсіруде жерді пайдаланушылардың білім жетіспеушілігі және дәнді дақылдарды өсірудің топырақ-су үнемдеу технологияларын қолдану үшін қаржы ресурстары антропогендік факторларға айтарлықтай әсер етеді.

Экологиялық таза егістік жерлерді пайдалану 5 млн. тоннаға дейін, оның ішінде 4 млн. тонна бидай, 0,8 млн. тонна картоп және көкөніс, 90 мың тонна жеміс-жидек, сондай-ақ өсімдік шаруашылығы өнімдері, органикалық нарықта ең көп сатылатын. Австралия мысалында, органикалық малға қолайлы жайылымдардың шамамен 70% елде сертификаттауға жатады.

Ауыл шаруашылығының тиімділігі жерлерді мелиорациялау және суару үшін қабылданған шараларға тікелей байланысты. Осыған байланысты, суармалы жерлердің сапасын сақтау жөніндегі мемлекеттік саясатты басқа ауыл шаруашылық қызметімен кешенді және тығыз өзара әрекеттесу арқылы дамыту және жүргізу керек. Топырақтың гумустың күйін қалпына келтіру және сақтау үшін органикалық тыңайтқыштарды қолдануға, монокультураны жоққа шығарып, егістіктерді шөп егу арқылы енгізуге, топыраққа органикалық қалдықтарды қайтаруға және топырақтың биологиялық белсенділігін сақтауға қажет.

Бұдан басқа, атмосфералық ылғалды пайдалануды барынша арттыру, қар жинау және суды сақтау үшін іс-шараларды жүргізу қажет.

Органикалық шаруашылықты дамыту осы себептердің барлығын жояды және топырақ құнарлылығын төмендетпестен экологиялық таза және қауіпсіз өнімдерді өндіруді қамтамасыз етеді. Экологиялық өнімдерді өндіру аграрлық сектордың инновациялық бағыты болып табылады. Бұл жергілікті дәстүрлер мен мәдениетті сақтауға, егде жастағы ұрпақтардан мұраға қалған оң тәжірибені пайдалануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл агроөнеркәсіптік кешеннің объективті ұлттық бәсекелестік артықшылығы және елдің қоғамдық тауарларының бірі.

Тұжырымдар. 1. Алматы облысының егіс алқаптарының құрылымын әртараптандыру талдауы майлы дақылдардың, картоп пен көкөністердің тұрақты өсу үрдісін анықтады. Бұл облыстың географиялық орналасуы, суармалы ауыл шаруашылығы жерлерінің және су көздерінің маңызды учаскелерінің болуы, жоғары өндірістік әлеуетті, ауыл шаруашылық дақылдардың баламалы өсіміне әлеуетті сұраныстың болуы жағымды факторлармен түсіндіріледі. Облыста экологиялық таза ауыл шаруашылығы өнімдерін дамытудың барлық алғышарттары бар.

2. Қарқынды ауыл шаруашылығы ең төменгі шығындар бойынша ең жоғары өнімділікке қол жеткізу үшін қосымша ресурстардың жоғары деңгейін пайдаланады (суару, минералды тыңайтқыштар, пестицидтер), кірістіліктің ұлғаюы қоршаған ортаға теріс әсер етеді. Егістірілген жерлердің өсуі, тракторлар мен ауыл шаруашылық техникалар паркін ұлғайту, минералды тыңайтқыштардың көп мөлшерін енгізу, өсімдіктерді қорғау өнімдерін қолдану топырақтың, су объектілерінің және атмосфераның зиянды компоненттер, химиялық заттар мен газдардың ластануына әкеледі. Табиғи ресурстардың сарқылуы ауыл шаруашылық өндірісін қысқартады және тәуекелдерге тәуелділікті арттырады, осылайша елеулі экономикалық шығындарға әкеледі.

3. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің негізгі проблемалары жерді мелиорациялау жағдайының нашарлауымен бірге суармалы жерлерді азайту және егістік жерлерді нашарлау және суару және кәріз жүйелерінің едәуір нашарлауы нәтижесінде жүзеге асырылады. Талдау 2011-2017 жылдарға арналған. Алматы облысында көпжылдық плантациялар, жайылымдар

мен орман алаңдарының бөлігі қайта құрылды және егін егу үшін қолданыла бастады. Облыста басым экологиялық проблемаларды шешуге мүмкіндік бар, ең бастысы – қоршаған ортаның бұзылуын болдырмау. Жер сапасының нашарлауы және олардың құрылымының өзгеруі ауыл шаруашылығының еңбекке жарамсыздығына және ауыл халқының көші-қонына әкеледі.

Әдебиеттер тізімі

1 Выступление Президента Казахстана Н.А. Назарбаева перед студентами Назарбаев Университета «Казахстан на пути к обществу знаний» (Астана, 5 сентября 2012 г.) [Электронный ресурс]. - 2012. - URL: <https://www.zakon.kz/4511857-vystuplenie-prezidenta-kazakhstanana.html> (дата обращения: 5.11.2018)

2 Григорук В.В. Органическая продукция сельского хозяйства: мировой опыт, потенциал производства, эффективность, емкость рынка. ТОО «Издательство LEM». -2014. – 200 с.

3 Межрегиональная схема территориального развития Алматинской агломерации. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 мая 2016 года № 302 [Электронный ресурс]. - 2016. - URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000302> (дата обращения: 12.11.18).

4 Статистический бюллетень Комитета по статистике МНЭ РК «Валовый сбор сельскохозяйственных культур Алматинской области» за 2011-2017гг. [Электронный ресурс]. – 2017. -URL:<http://stat.gov.kz> (дата обращения: 5.11.2018)

5 Казахстан: курс на диверсификацию растениеводства [Электронный ресурс]. – 2011. - URL: <http://apk-inform.com/en/exclusive> (дата обращения: 2.07.2018)

6 Турешев О.Т., Кожабаев Ж.И. Воспроизводство плодородия почвы при биологизации орошаемого земледелия / Труды КазНИИ земледелия и растениеводства [Электронный ресурс]. - 2010. – URL: <http://zhetyssu.gov.kz/ru/content/informatsiya-po-prodovolstvennomu-poyasu-vokrug-goroda-almaty-po-itogam-2016-goda.html> (дата обращения: 3.09.2018).

7 Информация по продовольственному поясу вокруг города Алматы по итогам 2016 года. [Электронный ресурс]. – 2016. –URL: <http://zhetyssu.gov.kz/ru/content/informatsiya-po-prodovolstvennomu-poyasu-vokrug-goroda-almaty-po-itogam-2016-goda.html> (дата обращения: 12.11.2018).

ty-po-itogam-2016-goda.html (дата обращения: 12.11.2018).

8 Сводный аналитический отчет о состоянии и использовании земель Республики Казахстан Комитета по управлению земельными ресурсами РК.- Астана, 2017.- 279 с.

Әдебиеттер тізімі

1 Vystuplenie Prezidenta Kazakhstana N.A. Nazarbaeva pered studentami Nazarbaev Universiteta «Kazakhstan na puti k obshchestvu znaniy» (Astana, 5 sentjabrja 2012 goda) [Elektronnyj resurs]. – 2012. -URL: <https://www.zakon.kz/4511857-vystuplenie-prezidenta-kazakhstanana-n.a..html> (data obrashhenija: 5.11.2018)

2 Grigoruk V.V. Organicheskaja produkcija sel'skogo hozjajstva: mirovoj opyt, potencial proizvodstva, jeffektivnost', emkost' rynka. TOO «Izdatel'stvo LEM». -2014. – 200 s.

3 Mezhregional'naja shema territorial'nogo razvitija Almatinskoj aglomeracii. Postanovlenie Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 24 maja 2016 goda № 302 [Elektronnyj resurs]. -2016.- URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000302> (data obrashhenija: 12.11.18).

4 Statisticheskij bjulleten' Komiteta po statistike MNJe RK «Valovyj sbor sel'sko-hozjajstvennyh kul'tur Almatinskoj oblasti» za 2011-2017gg. [Elektronnyj resurs]. – 2017. - URL: <http://stat.gov.kz> (data obrashhenija: 5.11.2018)

5 Kazakhstan: kurs na diversifikaciju rastenievodstva [Elektronnyj resurs]. – 2011. - URL: <http://apk-inform.com/en/exclusive> (data obrashhenija: 2.07.2018)

6 Tureshev O.T., Kozhabaev Zh.I. Vosproizvodstvo plodorodija pochvy pri biologizacii oroshaemogo zemledelija / Trudy KazNII zemledelija i rastenievodstva [Elektronnyj re-surs]. - 2010. – URL: <http://zhetyssu.gov.kz/ru/content/informatsiya-po-prodovolstvennomu-poyasu-vokrug-goroda-almaty-po-itogam-2016-goda.html> (data obrashhenija: 3.09.2018).

7 Informacija po prodovol'stvennomu pojasu vokrug goroda Almaty po itogam 2016 goda. [Elektronnyj resurs]. – 2016. – URL: <http://zhetyssu.gov.kz/ru/content/informatsiya-po-prodovolstvennomu-poyasu-vokrug-goroda-almaty-po-itogam-2016-goda.html> (data obrashhenija: 12.11.2018).

8 Svodnyj analiticheskij otchet o sostojanii i ispol'zovanii zemel' Respubliki Kazahstan Komiteta po upravleniju zemel'nymi resursami RK.- Astana, 2017.- 279 s.